

ПРОФЕСІЙНА ГОТОВНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З АСОЦІАЛЬНИМИ СІМ'ЯМИ

У статті проаналізовано різні підходи щодо визначення професійної готовності учителя до здійснення педагогічної діяльності, а також подано поняття та критерії готовності учителя початкових класів до соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями, обґрунтовано професійно-особистісну характеристику учителя як невід'ємну складову готовності майбутнього учителя початкових класів до соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями.

Ключові слова: професійна готовність учителя, критерії готовності, професійно-особистісна характеристика учителя.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Євроінтеграція сучасної національної системи вищої освіти передбачає впровадження європейських освітніх норм та стандартів в освітній простір з метою підготовки фахівців міжнародного рівня, конкурентоспроможних на теренах Європейського освітнього простору. Реформування вищої освіти в Україні основане на оновленні змісту освіти з урахуванням вимог та потреб соціуму. Постає необхідність формування нової генерації педагогічних кадрів, розвитку їх інтелектуальних, професійних та культурних здібностей, готових до забезпечення якісної, особистісно-орієнтованою парадигмою освіти.

Національною доктриною розвитку освіти визначено один з пріоритетних напрямів – "підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку..., конкурентоспроможних на ринку праці", а метою державної політики щодо розвитку освіти є "створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації ..., здатної ефективно працювати і навчатися протягом життя..., розвивати і зміцнювати державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти" [24].

Державною програмою "Вчитель" визначено основні напрямки модернізації системи освіти, а також вказано на необхідність "оновлення змісту педагогічної освіти, зокрема стосовно забезпечення випереджувального спрямування підготовки педагогічних працівників", та наголошено на "оптимальному співвідношенні між професійно-педагогічною, фундаментальною та соціально-гуманітарною підготовкою вчителя" [25], що є актуальним з позиції нашого дослідження – підготовки вчителя початкових класів до соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблему професійної готовності до здійснення педагогічної діяльності як характеристики якості особистості учителя розглядали І.В. Бужина, Л.В. Григоренко, З.Н. Курлянд, Л.О. Мацук, Д.І. Пашенко, Л.О. Петриченко, Н.А. Яремчук та І.В. Казанжи наголошували на необхідності підготовки учителя до виховної діяльності, а С. М. Паршук – до національного виховання; Н.А. Бугаєць, М.Н. Стрельникова та І.М. Трубавіна досліджували проблему готовності майбутніх учителів до роботи з сім'єю; критерії та компоненти готовності до педагогічної діяльності означені І.В. Бужиною, М.В. Козак, З.Н. Курлянд, І.А. Парасюк, Г.Я. Цибулько; компоненти готовності до виховної діяльності визначені Л.В. Кондрашовою, до полікультурного виховання – Л.В. Волик, компоненти готовності до роботи з батьками молодших школярів обґрунтовані Н.А. Бугаєць, М.Н. Стрельниковою, І.М. Трубавіною та іншими. Проаналізувавши праці науковців, ми дійшли висновку, що проблема підготовки та готовності майбутнього учителя початкових класів до соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями потребує ґрунтовного дослідження.

Метою статті є визначення поняття та критеріїв готовності учителя початкових класів до соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями, обґрунтування професійно-особистісної характеристики вчителя початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Визначаючи готовність учителя до здійснення педагогічної діяльності, Л.О. Петриченко визначає її зв'язок з професійною підготовкою до здійснення педагогічної діяльності: "готовність як активний стан особистості породжує діяльність, ... є результатом діяльності, ... готовність як якість особистості визначає установки на професійну діяльність" [19, с. 6]. Поняття "готовність" Л.О. Мацук розглядає як "результат діяльності вищої педагогічної школи України, як своєрідне професійне новоутворення, що характеризує новий тип особистості вчителя в умовах правової держави з пріоритетами гуманізму й демократії" [13, с. 10–11]. З іншої позиції З.Н. Курлянд трактує "готовність" як "цілісну інтегровану якість особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну та вольову вибірково прогноуючу мобілізаційність у момент включення в діяльність певної спрямованості" [17, с. 225]. Автор зазначає, що готовність формується з досвідом людини, заснованому на позитивній мотивації і прагненні до діяльності, з вираженими індивідуальними характеристиками особистості педагога [17].

Професійну готовність вчителя Д.І. Пашенко тлумачить з позиції особистісних якостей та здібностей, включаючи його професійну теоретико-практичну підготовку [16; 17]. Погоджується з такою думкою і Л.В. Григоренко, який професійну готовність до педагогічної діяльності визначає як результативність роботи педагога, складовими якої є професійно-педагогічні знання, уміння, навички та

особистісні якості фахівця [5].

Проте І.В.Бужина готовність майбутніх учителів подає як "цілісне, стійке полікомпонентне утворення, яке забезпечується позитивною мотивацією, оволодінням сучасною технологією формування гуманістичних відносин, наявністю гуманістичних якостей у майбутніх учителів, їхньою потребою до педагогічної рефлексії" [3; 14].

Проаналізувавши різноманітні трактування, ми дійшли висновку, що готовність учителя початкових класів до здійснення педагогічної діяльності – це результат підготовки студента до професійної педагогічної діяльності, який характеризується усвідомленими мотивами, сформованими знаннями та уміннями, а також засвоєними навичками педагогічної діяльності у поєднанні з особистісними якостями педагога.

Готовність учителя до фахової педагогічної діяльності визначається критеріями, які Г.Я.Цибулько розглядає як психологічну готовність – усвідомлення необхідності вирішення проблеми, постійну потребу в самовдосконаленні та активності; науково-теоретичну готовність – володіння знаннями; практичну готовність – сформованість гностичних, конструктивних, організаторських, комунікативних та проєктувальних умінь [22, с. 99-102]. З.Н.Курлянд визначає компоненти на основі підходу готовності до професійної педагогічної діяльності: "професійна самосвідомість, ставлення до діяльності чи настанова, мотиви, знання про предмет та способи діяльності, навички і вміння практичного втілення цих способів, а також професійно значущі якості особистості" [17, с. 226]. Також аналіз праць науковців дав нам змогу виділити провідні компоненти готовності до педагогічної діяльності:

- ціннісно-мотиваційний, чи аксіологічний, який містить мотиви та потреби до здійснення педагогічної діяльності;
- мотиваційно-когнітивний (пізнавально-орієнтаційний, змістово-процесуальний, змістовий) забезпечує теоретичними знаннями;
- процесуальний (операційний, дієво-операційний або рефлексивний, проєктивно-конструктивний, праксеологічний) – володіння практичними уміннями [2; 3; 7; 9; 12; 14].

Актуальним у ракурсі нашого дослідження є подане трактування І.В. Бужини та означені ним компоненти готовності, оскільки в основу соціально-педагогічної роботи вчителя початкових класів закладено гуманістичні підвалини відносин учителя з молодшими школярами, їхніми сім'ями, які базуються на здатності учителя до рефлексії та гуманності [3]. Ще одним вагомим показником готовності до педагогічної діяльності, зокрема до соціально-педагогічної – є готовність учителя початкових класів до виховної діяльності, яка "передбачає єдність теоретичної, практичної і морально-етичної підготовки майбутнього педагога до здійснення усіх видів виховної діяльності..." [23, с. 8]. У своєму дослідженні С.М. Паршук наголошує на необхідності готовності студентів до національного виховання, яке вона визначає як "результат теоретичної і практичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до професійно-виховної діяльності з національного виховання учнів, як концентрований показник діяльнісної сутності особистості випускника ВНЗ, міра його професійної і національної зрілості" [15, с. 8]. І.В. Казанжи наголошує на необхідності теоретичної та практичної готовності до виховної діяльності, єдності "теоретичної, практичної і морально-етичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до здійснення усіх видів виховної діяльності..., установлення творчих зв'язків із різноманітними позашкільними закладами у справі виховання молодших школярів" [8, с. 181].

Л.В. Кондрашовою визначено компоненти системи професійної педагогічної готовності майбутнього вчителя до виховної діяльності, яка під мотиваційним компонентом розуміє професійні настанови, інтереси та бажання займатися виховною діяльністю; орієнтаційний визначає як ціннісно-професійні орієнтації, готовність діяти згідно з професійно-педагогічними принципами, поглядами, переконаннями; пізнавально-операційний трактує як професійну спрямованість уваги, пам'яті, сприйняття, а також педагогічні знання, здібності, мислення, операції і заходи, необхідні у педагогічній діяльності; емоційно-вольовий – це опанування власною поведінкою та діями, наполегливістю, цілеспрямованістю, ініціативністю, рішучістю та самокритичністю; психофізіологічний компонент характеризується врівноваженістю та витримкою, здатністю до саморегулювання, самоконтролю поведінкою, високою професійною активністю та працездатністю, властивостями та здібностями для професійної педагогічної виховної діяльності; оцінний компонент, на її думку, передбачає самооцінку професійної підготовки та її відповідність педагогічним зразкам [10, с. 38]. Науковцем Л.В.Волик обґрунтовано критерії готовності майбутніх учителів початкової школи до полікультурного виховання: теоретичний – обумовлюється володінням достатніми теоретичними знаннями; особистісний – характеризується відповідальністю вчителя, його толерантністю, відкритістю, доброзичливістю, самосвідомістю та здатністю до емпатії; діяльнісний – це здатність педагога до співпраці, педагогічної комунікації та соціокультурної компетенції [4, с. 16].

Підсумовуючи вищезазначене, готовність вчителя початкових класів до виховної діяльності розглядаємо як готовність педагога застосовувати психолого-педагогічні знання у навчально-виховній діяльності для продуктивної взаємодії та комунікації з учнями та їхніми сім'ями, а також корекції їх

взаємодії, ґрунтуючись на виховних ідеалах суспільства, толерантності та внутрішній особистій культурі педагога. Аналізуючи критерії готовності до виховної діяльності, визначаємо, що важливе місце серед теоретичних знань та практичних умінь та навичок відводиться особистісному компоненту. З цього приводу А.В. Донцов зауважує, що моральний розвиток педагога є важливим компонентом його готовності до виховної діяльності та визначається рівнем сформованості його внутрішньої культури [6, с. 65-67].

Також у своєму дослідженні С. А. Литвиненко доводить, що педагог – це відображення культури та вихованості, а його фахова підготовка як передумова готовності "передбачає передусім його здатність поставати в ролі представника інтересів і культури суспільства і водночас захисника та провідника життєвих інтересів вихованців..., виступає засобом формування готовності до діяльності, готовність є результатом і показником якості підготовки, що реалізується у діяльності" [11, с. 86-87]. Науковець стверджує, що якість сформованої готовності до соціально-педагогічної діяльності залежить "від перебудови існуючих способів організації навчально-виховного процесу вищої педагогічної школи, тобто від удосконалення професійно-педагогічної підготовки студентів, ... передбачає перехід від принципів екстенсивної організації професійно-педагогічної освіти до її інтенсифікації і інновації" [11, с. 88]. Гуманістичну основу покладено в основу визначення поняття професійної готовності учителя до роботи з батьками, "яка містить у собі знання методологічних основ і категорій педагогіки, закономірностей розвитку особистості, сутності, цілей та технологій навчально-виховної діяльності. Психолого-педагогічні та фахові знання є необхідною, але не достатньою умовою професійної компетентності вчителя. Значна частина з них є передумовою інтелектуальних умінь і навичок" [20, с. 83]. М.Н. Стрельниковою досліджено шляхи підвищення якості професійної готовності до співпраці з батьками учнів, які полягають у розробці структури теоретико-практичної підготовки студентів до роботи з батьками; застосування новітніх педагогічних технологій; удосконалення процесу практичної підготовки студентів до співпраці з сім'ями; самовдосконалення професійних умінь [20, с. 84-85].

І.М. Трубавіна, досліджуючи проблему готовності майбутніх учителів до роботи з сім'єю, зазначає, що професійна підготовка розглядається "як цілісна система змістовно-педагогічних та організаційно-методичних заходів, спрямованих на забезпечення готовності студентів до соціально-педагогічної роботи з сім'єю по захисту їх прав і прав членів сім'ї" [21, с. 36]. Варто зазначити компоненти, виділені науковцем, у процесі її дослідження – це структурні та функціональні компоненти, які включає система підготовки майбутніх учителів до соціально-педагогічної роботи з сім'єю. До структурних компонентів відносять: мету як готовність студентів до соціально-педагогічної роботи з сім'єю; зміст соціально-педагогічної роботи з сім'єю; засоби, форми, методи соціально-педагогічної роботи з сім'єю; суб'єкти підготовки. Функціональні компоненти включають: проєктувальний компонент, гностичний компонент, процесуально-діяльнісний та комунікативний компонент [21]. Готовність педагога до роботи з сім'єю досліджує Н.А. Бугаєць, як "цілісне, складне особистісне утворення, яке забезпечує високий рівень взаємодії з батьками з метою реалізації права дитини на освіту і включає професійно-педагогічні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання, вміння працювати з батьками в сучасних умовах. Знання сутності готовності як мети підготовки дозволяє визначити її завдання, зміст, форми, і методи" [1, с. 48]. Науковцем визначено вимоги до педагога у його співпраці з сім'єю, обґрунтовані метою, структурою та функціями педагога [1, с. 48]: "етична, правова, педагогічна культура вчителів; позитивне ставлення до взаємодії з сім'єю учня, вміння стимулювати сім'ю до взаємодії зі школою на основі її прав, обов'язків, знань, поваги до учня, толерантність до батьків, емпатія, спостережливість; наявність комунікативних умінь, вміння здійснювати батьківську просвіту; володіння методами педагогічної діагностики учня та сім'ї, знаннями про етику роботи з сім'єю; знання про права та обов'язки учасників педагогічного процесу, мету, завдання, сутність і функції взаємодії сім'ї та школи; володіння організаторськими і прогностичними вміннями; вміння здійснювати профілактику порушень права дитини на освіту, його захист, контроль з його дотриманням у педагогічному процесі, корекції на цій основі педагогічного процесу; вміння здійснювати соціально-терапевтичну роботу з батьками у конфліктних і кризових ситуаціях; володіння педагогічною технікою" [1, с. 48-49]. Автор зауважує, що в центрі взаємодії школи та сім'ї є інтереси дитини, тому сучасному учителю необхідно орієнтуватись в умовах сьогодення, самовдосконалюватись, застосовувати новітні форми, методи та технології у роботі з батьками, оскільки вплив на дитину з боку сім'ї не завжди позитивний [1].

Аналізуючи праці сучасних науковців та враховуючи актуальні проблеми сьогодення щодо підготовки та готовності майбутніх учителів початкових класів, їх майбутньої професійної діяльності з проблемними сім'ями, зокрема асоціальними, нами обґрунтовано поняття "готовність майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями" як усвідомленість мотивацій та ціннісної орієнтації соціально-педагогічної діяльності, сформованість знань, умінь, практичних навичок та професійно-особистісних якостей педагога у сфері педагогічної та соціально-педагогічної діяльності з урахуванням законодавчо-правових норм суспільства.

Також наголошуємо на важливості сформованості особистісно-професійних якостей майбутнього педагога як невід'ємної складової готовності студента до професійної соціально-педагогічної діяльності,

оскільки "потрібні певні особистісні якості, адже сам педагог є інструментом впливу на учня. Цей інструмент – його душа – має бути чутливим до іншої людини, гуманним у своїх помислах" [18, с. 13]. Саме тому нами означено професійно-особистісну характеристику майбутнього педагога у контексті соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями:

- володіння досконалими знаннями у галузі психолого-педагогічних та соціально-педагогічних наук;
- розуміння суті проблем сучасних сімей загалом та проблем дитинства, зокрема;
- усвідомлення ролі сім'ї у суспільстві та у соціалізації молодшого школяра;
- володіння педагогічною технікою у співпраці з асоціальними сім'ями, бажання допомогти їм у вихованні молодших школярів, врегулювання міжособистісних стосунків оптимістичним прогнозуванням, навіюванням та переконанням;
- наявність відчуття соціальної та моральної відповідальності за майбутнє підростаючого покоління;
- володіння високим рівнем професійно-педагогічної культури, гуманності, здатності до рефлексії, емпатії та емоційної стійкості;
- наявність креативних організаторських здібностей у просвітницькій соціально-педагогічній роботі з асоціальними сім'ями, проведення вечорів-дискусій, батьківських конференцій, сімейних спортивних свят і таке інше;
- виявлення тактовності та доброзичливості, а також розвиненої педагогічної інтуїції у комунікативній діяльності з асоціальними сім'ями;
- здатність до активної співпраці з соціальними та психологічними службами.

Професійно-особистісні якості, уміння та навички майбутнього педагога, готового до здійснення соціально-педагогічної діяльності, є основоположними принципами успішної професійної соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями. На основі проведених досліджень ми обґрунтували критерії, які реалізуються через компоненти готовності студентів педагогічних вузів до соціально-педагогічної роботи з такими типами сімей:

- мотиваційно-ціннісний – передбачає професійно-особистісні якості фахівця, його цілі, бажання та мотивації до здійснення соціально-педагогічної діяльності з асоціальними сім'ями; потребу постійного удосконалення, орієнтує на сучасні вимоги та тенденції освіти, науки та соціуму; орієнтацію на духовні та культурні цінності; живий інтерес до роботи з дітьми, їх сім'ями;
- когнітивний компонент – включає сукупність теоретичних, методичних та прикладних знань у галузі психолого-педагогічних, соціально-педагогічних наук, етнопедагогіки та сімейного виховання, нормативно-правової бази соціально-педагогічного патронажу сімей;
- репродуктивно-діяльнісний – характеризується сформованістю умінь та навичок соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями, створення умов покращення взаємовідносин всередині родини та зниження їх негативного впливу на процес навчання та виховання молодших школярів. До професійно-педагогічних умінь та навичок учителя початкових класів у соціально-педагогічній роботі з асоціальними сім'ями відносимо: – гностичні – аналіз соціального становища сімей, застосування сучасних концепцій у взаємодії з асоціальними сім'ями, прогнозування успішного функціонування асоціальних сімей у сучасному суспільстві; – проєктувальні вміння та навички – передбачають проєктування форм, методів та технологій соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями, моделювання навчальної та виховної роботи з молодшими школярами; – конструктивні – підбір навчально-виховного матеріалу, форм та методів ефективного соціально-педагогічного впливу; – комунікативні вміння та навички проявляються у встановленні відкритих, довірливих стосунків із учнями та їх сім'ями, вирішенні конфліктних ситуацій, взаємовідносин у педагогічному колективі; – організаційні – виявляються у вмінні успішної організації навчально-виховного процесу та соціально-педагогічної діяльності, зокрема, забезпечення взаємодії сімей із соціальними, медичними та психологічними службами, стимулювання активності учнів, розвитку їх відповідальності, самоорганізації та пізнавальної діяльності; творчо-пошуковий компонент передбачає розвиток творчої особистості педагога, прагнення до самоосвіти, самовиховання та пошук творчих, раціональних підходів у навчально-виховній та соціально-педагогічній діяльності.

Висновки. Отже, нами обґрунтовано різні підходи до визначення поняття "професійна готовність учителя", визначено поняття готовності майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями, означено професійно-особистісні якості майбутнього учителя початкових класів, здатного професійно здійснювати навчально-виховну та соціально-педагогічну роботу з колективом учнів, їх батьками, особливо з асоціальними сім'ями, з метою гармонізації їх взаємовідносин, успішної соціалізації молодших школярів, подолання труднощів у навчанні, адаптації у колективі однолітків. Також подано та обґрунтовано критерії готовності майбутніх учителів початкових класів до здійснення соціально-педагогічної роботи з асоціальними сім'ями (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, репродуктивно-діяльнісний та творчо-пошуковий), які характеризують усвідомлення педагогом цілей та мотивів, забезпечення теоретико-методичних та прикладних знань, законодавчої бази, сформованість умінь та навичок у практичній соціально-педагогічній роботі з асоціальними сім'ями, прагнення до саморозвитку, самовдосконалення та творчого самовираження у професійній діяльності.

Література

1. Бугаєць Н. А. Особливості підготовки майбутніх учителів до взаємодії з сім'єю / Н. А. Бугаєць // Гуманістично спрямований виховний процес і становлення особистості (Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді) : зб. наук. праць. – К. : ВІРА Інсайт, 2001. – С. 43 – 49.
2. Бужина І. В. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до формування гуманістичних відносин молодших школярів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт.пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / І. В. Бужина. – К., 2004. – 42 с.
3. Бужина І. В. Теорія і практика підготовки майбутніх учителів до формування гуманістичних відносин школярів / І. В. Бужина. – Одеса : ПНЦ АПН України, 2002. – 338 с.
4. Волик Л. В. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до полікультурного виховання учнів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Л. В. Волик. – К., 2005. – 20 с.
5. Григоренко Л. В. Формирование готовности студентов педвуза и профессиональной деятельности в процессе самостоятельной работы : дис. ... канд. пед. наук. – Кривой Рог, 1991. – 162 с.
6. Донцов А. В. Методологія і методика соціально-педагогічних досліджень : Методичні рекомендації і програма курсу / А. В. Донцов. – Х. : Ксилон, 2001. – 31 с.
7. Іванова Т. В. Професійна культура майбутнього вчителя / Т. В. Іванова // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 2. – С. 86-93.
8. Казанжи І. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до позаурочної виховної роботи : дис. канд. пед. наук : 13.00.04. – Миколаїв, 2002. – 230 с.
9. Козак М. В. Формирование у будущих учителей готовности к пониманию и учету особенностей эмоциональных состояний младших школьников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / М. В. Козак. – К., 1995. – 168 с.
10. Кондрашова Л. В. Морально-психологічна готовність студента до вчительської діяльності / Л. В. Кондрашова. – К. : Вища школа, 1987. – 55 с.
11. Литвиненко С. А. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / С. А. Литвиненко. – К., 2005.
12. Макарова О. С. Формування готовності майбутнього вчителя до комунікації з молодшими школярами засобами образотворчого мистецтва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / О. С. Макаренко. – Одеса, 2004. – 20 с.
13. Мацук Л. О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до правового виховання молодших школярів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Л.О.Мацук. – Тернопіль, 2002. – 20 с.
14. Парасюк І. А. Виховання любові до дітей як структурного компонента професійної готовності майбутнього вчителя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 "Теорія і методика виховання" / І. А. Парасюк. – К., 2000. – 18 с.
15. Паршук С. М. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до національного виховання учнів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / С. М. Паршук. – Одеса, 2006. – 21 с.
16. Пашенко Д. І. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до гуманістичного виховання учнів : [монографія] / Д. І. Пашенко. – К. : Науковий світ, 2005. – 370 с.
17. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2005. – 399 с.
18. Педагогічна майстерність : підручник / [І. А. Зязюн, Л. В. Карамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.] ; за ред. І. А. Зязюна. – [3-тє вид., доп. і перероб.]. – К. : СПД Богданова А. М., 2008. – 376 с.
19. Петриченко Л. О. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної діяльності в позааудиторній роботі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Л.Р.Пелех. – К., 2001. – 20 с.
20. Стрельнікова Н. М. Професійна готовність майбутніх учителів до співпраці з батьками школярів / Н. М. Стрельнікова // Наукові записки НДУ ім. Гоголя, Психолого-педагогічні науки. – 2004. – № 4. – С. 83 – 85.
21. Трубавіна І. М. Шляхи удосконалення підготовки майбутніх учителів до соціально-педагогічної роботи з сім'єю / І. М. Трубавіна // Педагогіка та психологія : зб. наук. праць. – Харків : ХДПУ, 2000. – вип. 16. – С. 33-40.
22. Цыбулько Г. Я. Формирование у будущих учителей готовности к развитию ученического самоуправления : дисс. канд. пед. наук : 13.00.04 / Г. Я. Цыбулько. – Славянск, 1999. – 235 с.
23. Яремчук Н. А. Підготовка студентів класичного університету до виховної діяльності у загальноосвітній школі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / Н. Я. Яремчук. – Вінниця, 2007. – 20 с.
24. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.ukped.com
25. Державна програма "Вчитель" [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ГОТОВНОСТЬ УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ К СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ РАБОТЕ С АСОЦИАЛЬНЫМИ СЕМЬЯМИ

Резюме

В статье проанализированы разные подходы к определению профессиональной готовности учителя к осуществлению педагогической деятельности, а также выведены понятие и критерии готовности учителя начальных классов к социально-педагогической работе с асоциальными семьями, обосновано профессионально-личностную характеристику учителя как неотъемлемую составляющую готовности будущего учителя начальных классов к социально-педагогической работе с асоциальными семьями.

Ключевые слова: профессиональная готовность учителя, критерии готовности, профессионально-личностная характеристика учителя.

М.М. Vornyk

PRIMARY SCHOOL TEACHERS PROFESSIONAL READINESS TO SOCIAL AND EDUCATIONAL WORK WITH ASOCIAL FAMILIES

Summary

In the article different approaches to determination of teacher's professional readiness for pedagogical activities are analysed. The criteria and the concept of primary school teacher's readiness for social-pedagogical work with asocial families are presented and professionally-personal teacher's characteristic is proved.

Key words: teacher's professional, readiness, criteria of readiness, professionally-personal teacher's characteristic.

УДК 371.147.001.57:37.036

К.В. Горчинська

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розглядаються та характеризуються критерії оцінювання рівня розвитку художньо-творчих здібностей майбутніх учителів технологій у процесі вивчення курсу "Композиція костюма", які дають можливість студентам самостійно поетапно оцінити свою роботу та виявити недоліки на будь-якому етапі створення композиції костюма. У ньому задіяні творче образно-асоціативне мислення, уява, емоційно-асоціативне сприйняття, зорова пам'ять та вольові властивості особистості.

Ключові слова: критерії оцінювання, художньо-творчі здібності, композиція костюму, силует, форма, пропорції, кольорове вирішення, художній ескіз.

Постановка проблеми. У сучасних умовах модернізації освіти посилюється інтерес до розвитку творчої особистості майбутнього педагога. У даному контексті важливо розвивати художньо-творчі здібності у майбутніх учителів технологій у процесі вивчення спеціальних дисциплін. Однією з таких дисциплін, яка здійснює підготовку всебічно розвиненої, творчої особистості майбутнього учителя технологій є "Композиція костюма". Результатом вивчення даної дисципліни є розробка міні колекцій одягу на різну тематику. Однак традиційна система оцінювання не дозволяє повною мірою оцінювати якість студентських робіт, тому що дана діяльність студентів є досить специфічною і містить різні техніки виконання завдання (малювання, аплікація, стилізація форм тощо).

Діагностика навчального процесу служить каналом, через який викладач отримує інформацію про результати діяльності студентів. Також відбувається зворотній зв'язок, під час якого відбувається самоконтроль, самооцінка та саморегуляція діяльності студентами. На основі зворотного зв'язку здійснюється порівняння отриманих результатів з нормою, а також відбувається оцінювання результатів навчальної діяльності студентів.

Аналіз функцій навчальної діагностики дозволяє зробити висновок, що "оцінювання" робіт не повинно бути зведене тільки до показників успішності, а покликане оцінювати розвиток аналітичного мислення, вміння справлятися з самоаналізом етапів роботи та поставленими завданнями та розвивати художньо-творчі здібності майбутніх учителів технологій. Різноманітність показників для оцінювання спонукає знаходити певні ознаки, на основі яких і буде проводитися оцінка. Такі ознаки в процесі діагностики визначаються поняттям "критерії".

Метою статті є потреба у систематизації і розробці критеріїв оцінювання студентських робіт з курсу "Композиція костюма". Крім того, мотивація студентів до художньо-творчої діяльності в процесі створення композиції буде посилюватися, якщо їм буде відомо, яким чином система оцінювання регулює процес аналізу результатів творчої діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій з даної проблеми. Проаналізуємо дослідження, які розглядають критерії оцінювання рівня розвитку художньо-творчих здібностей.

Так, А. Хайруллін, аналізуючи динаміку розвитку художньо-творчих здібностей, виділяє наступні